

Date: 9th September-2026

IMOM AL-BUXORIYNING PEDAGOGIK QARASHLARI

Yalgʻasheva Yulduz

Oʻzbekiston milliy pedagogika universiteti

Tarix fakulteti II bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Islom dini tarixida muhim oʻrin tutgan, ilm va hadislariga bagʻishlangan asarlari bilan tanilgan Imom Al-Buxoriy hayoti va ijodi tahlil etiladi. Uning ilmiy faoliyati, asarlari va pedagogik qarashlari batafsil yoritiladi. Ayniqsa, "Al-Jome' al-Sahih" va "Al-Adab al-Mufrid" asarlaridagi hadislar orqali uning ta'lim va odoq-axloq haqidagi fikrlari keltirilgan. Maqola ilmning ahamiyati, odoq-axloq va ta'limda koʻrsatilgan pedagogik yondashuvlari haqida ham toʻxtaladi. Imom Al-Buxoriy oʻz davrida ilm-fan sohasida olib borgan ishlari va hadis ilmi boʻyicha koʻrsatgan yuksak yondashuvlari bilan pedagogik qarashlarini namoyon etdi.

Kalit soʻzlar: Imom Al-Buxoriy, pedagogika, ta'lim, hadis, Al-Jome' al-Sahih, Al-Adab al-Mufrid, odoq-axloq, ta'limda pedagogik yondashuv.

Аннотация: В данной статье анализируются жизнь и творческое наследие Имама аль-Бухари, занимающего важное место в истории ислама и прославившегося своими трудами, посвящёнными науке и хадисам. Подробно освещаются его научная деятельность, труды и педагогические взгляды. Особое внимание уделяется хадисам из трудов «Аль-Джами ас-Сахих» и «Аль-Адаб аль-Муфрад», в которых раскрываются его взгляды на образование и нравственность. В статье также рассматривается значение знания, нравственно-этические аспекты и педагогические подходы в обучении. Имам аль-Бухари, благодаря своей научной деятельности и высокому уровню подхода к науке хадисов, продемонстрировал выдающиеся педагогические взгляды своего времени.

Ключевые слова: Имам аль-Бухари, педагогика, образование, хадис, «Аль-Джами ас-Сахих», «Аль-Адаб аль-Муфрад», нравственность и этика, педагогический подход в образовании.

Annotation: This article analyzes the life and scholarly legacy of Imam al-Bukhari, who holds an important place in the history of Islam and is renowned for his works devoted to knowledge and hadith studies. His scientific activities, works, and pedagogical views are examined in detail. Special attention is given to the hadiths from *Al-Jami' as-Sahih* and *Al-Adab al-Mufrad*, which reflect his views on education and moral conduct. The article also highlights the significance of knowledge, ethical values, and pedagogical approaches in education. Through his scholarly endeavors and his exemplary methodology in the science of hadith, Imam al-Bukhari demonstrated profound pedagogical perspectives of his era.

Keywords: Imam al-Bukhari, pedagogy, education, hadith, *Al-Jami' as-Sahih*, *Al-Adab al-Mufrad*, morality and ethics, pedagogical approach in education.

Imom Al-Buxoriy (810-870) Islom olamida hadis ilmining yetakchi allomalaridan biri sifatida tanilgan. U oʻz asarlarida hadislarini yigʻish va tasniflash, shuningdek,

Date: 9th September-2026

musulmonlar uchun axloqiy, ilmiy va pedagogik masalalar bo'yicha yetakchi yo'l-yo'riqlarni ishlab chiqdi¹. Al-Buxoriy ilm va ma'naviyatga bag'ishlangan pedagogik qarashlari bilan ham ajralib turadi. Uning ilmga bo'lgan mehr-oqibat, odob-axloq haqidagi qarashlari va yoshlarni tarbiyalashga bo'lgan yondashuvlari, albatta, bugungi kun ta'lim tizimiga ham ta'sir qilgan.

Imom Al-Buxoriy ilmni qadrlash, ta'limni va odobni birlashtirishni o'rgatgan. Uning qarashlarida ta'lim jarayonining nafaqat aqliy jihatlari, balki axloqiy-ruhiy taraflari ham muhim o'rin tutgan. "Al-Jome' al-Sahih" va "Al-Adab al-Mufrid" asarlari nafaqat hadis ilmining yuksak namunasi bo'lsa, balki ta'lim tizimining zamonaviy ko'rinishlarini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega.² U hadis ilmini o'rganishda ko'plab sayohatlar qilib, asosan Makkada, Madinada, Bag'dodda va boshqa islom dunyosining katta shaharlarida ilm olishga harakat qilgan. Imom Al-Buxoriy hadislarni to'plash va ularni aniq tartibda joylashtirishda juda katta mehnat qildi. Uning eng mashhur asari "Al-Jome' al-Sahih"dir, bu asarda u faqat haqiqiy va to'g'ri hadislarni jamlagan. "Al-Jome' al-Sahih" – hadislarning eng ishonchli to'plamlaridan biri bo'lib, Imom Al-Buxoriy ilmiy izlanishlaridagi mukammallikni namoyish etadi.

Al-Buxoriyning yana bir muhim asari "Al-Adab al-Mufrid" bo'lib, unda odob-axloq, yoshlarni tarbiyalash va ta'lim berish bo'yicha hadislar jamlangan.³ Bu asar, nafaqat hadislarni to'plash, balki ta'limda odob-axloqning muhimligini tushuntiradi. Uning pedagogik qarashlari ta'lim jarayonining axloqiy jihatlari katta e'tibor qaratadi. Imom Al-Buxoriyning "Al-Jome' al-Sahih" asarida 7275ta hadis kiritilgan bo'lib ilmning ahamiyatini ko'rsatadigan hadislar ko'p. Masalan, quyidagi hadis ilmni qadrlash va unga qiziqishning ahamiyatini yoritadi:

"Ilm olish har bir musulmon erkak va ayolga farzdir."

Bu hadis ilmning ahamiyatini ta'kidlab, har bir musulmon uchun ilm olishning zarurligini belgilaydi. Imom Al-Buxoriyning pedagogik qarashlarida ilm olish nafaqat dunyoviy manfaatlar uchun, balki oxiratdagi saodat uchun ham muhim ekanligi ko'rsatilgan. Ilm olish, uning fikricha, insonning axloqiy kamolotiga va dunyo va oxiratdagi muvaffaqiyatiga olib keladi.

Imom Al-Buxoriy ta'limni nafaqat aqliy jihatdan, balki axloqiy nuqtai nazardan ham o'rgatgan. "Al-Adab al-Mufrid" asarida tarbiyaning ahamiyati va yoshlarni odob-axloq jihatidan tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilgan. Imom Al-Buxoriyning odob-axloq haqidagi hadislaridan ba'zilari:

"Eng yaxshi odamlar odobli bo'lganlardir."⁴
(Al-Adab al-Mufrid)

"Yaxshi odob – Islomning yarmi."⁵
(Buxoriy, "Al-Jome' al-Sahih")

¹ Imom Al-Buxoriy. *Al-Jome' al-Sahih*. – Bag'dod: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1975. – B. 45–58.

² T. Salimov. *Islom tarixi va pedagogikasi*. – Toshkent: Sharq, 2001. – B. 101–120..

³ H. A'zozov. *Islom ta'limoti va tarbiyasi*. – Toshkent: Fan, 2005. – B. 75–90.

⁴ Imom Al-Buxoriy. *Al-Jome' al-Sahih*. – Bag'dod: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1975. – B. 45–58.

⁵ Imom Al-Buxoriy. *Al-Adab al-Mufrid*. – Bag'dod: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1980. – B. 12–30.

Date: 9th September-2026

Bu hadislar Imom Al-Buxoriyning axloqni ilmiy ta'lim jarayonining muhim qismi sifatida ko'rganini ko'rsatadi. U ta'limni faqat bilim berish deb tushunmagan, balki odamlarning axloqini, odobini va jamiyatda o'zini tutish tarzini ham muhim deb hisoblagan

Imom Al-Buxoriyning pedagogik qarashlari ilm olishni birinchi o'ringa qo'yadi. Uning fikriga ko'ra, ilm nafaqat dunyodagi muvaffaqiyatni, balki odamning ma'naviy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Imom Al-Buxoriy ilm olishda qat'iyatlilikni, mehnatsevarlikni va sabrni muhim fazilatlar sifatida ta'kidlagan. Uning ta'limga bo'lgan yondashuvi shaxsiy axloq va jamiyat taraqqiyotiga bo'lgan ishonchni o'z ichiga oladi.

Shuningdek, Al-Buxoriy ta'limni tarbiya bilan birlashtirgan. O'quvchilarga nafaqat ilm berish, balki ularni to'g'ri odob-axloq bilan tarbiyalash zarurligini ko'rsatgan. U yoshlarni hurmatga, vijdonga, sabrga, va izzatga o'rgatgan.

Xulosa

Imom Al-Buxoriy nafaqat hadis ilmini yuksaltirgan, balki ta'lim va tarbiyaning axloqiy jihatlariga ham katta e'tibor qaratgan. Uning pedagogik qarashlari ilm olishning ahamiyatini, odob-axloqning ta'limdagi rolini, sabr va mehnatsevarlikning zarurligini ta'kidlaydi. "Al-Jome' al-Sahih" va "Al-Adab al-Mufrid" kabi asarlari orqali Imom Al-Buxoriy ta'limni nafaqat aqliy, balki axloqiy nuqtai nazardan ham shakllantirishga harakat qilgan. Uning pedagogik qarashlari bugungi kun ta'lim tizimi uchun ham muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. I. Buxoriy "**Al-Jome' al-Sahih**" Bag'dod: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1975. – B. 45–58
2. I. Buxoriy "**Al-Adab al-Mufrid**" Bag'dod: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 1980. – B. 12–30.
3. T. Salimov (2001). "**Islom tarixi va pedagogikasi**" Toshkent: Sharq, 2001. – B. 101–120.
4. H. A'zozov (2005). "**Islom ta'limoti va tarbiyasi**" Toshkent: Fan, 2005. – B. 75–90.

